

KULTURALNOŚĆ

Anna Jawor

KULTURALNOŚĆ

Rekonstrukcja wzorca
człowieka kulturalnego w Polsce

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR

Warszawa 2023

Recenzje:

prof. dr hab. *Roch Sulima*

prof. dr hab. *Tomasz Szlendak*

Redaktor prowadząca:

Hanna Raciborska

Redakcja i korekta:

Hanna Trubicka

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Copyright © 2023

by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o.

**Publikacja finansowana ze środków własnych
Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii UW
oraz funduszy centralnych Uniwersytetu Warszawskiego**

ISBN 978-83-67450-49-2

DOI 10.7366/9788367450492

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa

tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: Master, Łódź

Printed in Poland

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	7
KULTURALNOŚĆ	17
Kultura a kulturalność	17
Zróżnicowanie kulturalności	19
Względność kulturalności	28
Językowy savoir-vivre jako komponent kulturalności	41
Uczestnictwo w kulturze jako „druga strona” kulturalności	45
BADANIE KULTURALNOŚCI	48
Po co badać kulturalność	48
Dlaczego PRL	58
Póki oni żyją	58
Egalitaryzacja	59
Demokratyzacja	62
Stan badań	66
Założenia metodologiczne	76
HISTORIA POLSKIEJ KULTURALNOŚCI	89
Chrześcijańska Europa	89
Etos rycerski	93
Humanizm	95
Polski język	97
Parenetyka renesansowa	99
Człowiek renesansu	102
Sarmatyzacja kultury	106
Strój polski	109
Barokowa grzeczność	112
Tytułomania i mowy okolicznościowe	115
Honor	119
Powitania	121
Gościnność	124
Wokół stołu	126
Przełom oświeceniowy	132
Ludowość i kwestia chłopska	135
Style narodowe	138
Funkcje poradników savoir-vivre’u	141
Rola inteligencji	148
Modele człowieka kulturalnego	157
Marii Ossowskiej wzór demokracji	158
Aldony Jawłowskiej osobowość kulturalna	162
Andrzeja Tyszki ideał człowieka kulturalnego	165
Edwarda Pietkiewicza elementy kultury osobistej	168

Dialektyka Polski Ludowej	170
Znaczenie uczestnictwa w kulturze	181
Poradnictwo w PRL	190
KULTURALNOŚĆ OKRESU PRL WEDŁUG JEJ ŚWIADKÓW I PRAKTYKÓW	203
Wymiary kulturalności	203
Wzgląd na innych	207
Natura	211
Stół	214
Prezencja	219
Alternatywa	228
Etyczne konteksty kulturalności	234
Religijność	236
Moralność	239
Słowność	245
Społecznikostwo	248
Źródła kulturalności	250
Rodzina	251
Poradniki, nauczyciele, towarzystwo	253
Media	258
Kulturalność a wykształcenie	262
Inteligencja	263
Tytułomania	271
Rozczarowanie	274
Klasa sama w sobie	277
Kultura języka i umysłu	281
Sztuka konwersacji	282
Horyzonty	285
Polszczyzna	288
Humor	299
Kultura artystyczna	303
Uczestnictwo w kulturze	304
Kultura wysoka	317
Folklorizm	337
Odrodzenie	346
KULTURALNOŚĆ POLSKA PO 1989 ROKU	352
Transformacja kulturalności	352
Człowiek kulturalny w świetle badań opinii społecznej	366
Polska kulturalność według imigrantów z Ukrainy	373
Zakończenie	383
Bibliografia	387
Nota wydawnicza	411
Podziękowania	413
Indeks nazwisk	415